

Kunst kan de wereld (een beetje) veranderen

Steven Vromman

Zowat iedereen is het erover eens dat 'een transitie' noodzakelijk is. Het woord valt te pas en te onpas en op alle niveaus worden experimenten opgezet. Er zijn transitienetwerken rond duurzaam bouwen en materiaalbeheer. Het middenveld heeft zijn transitienetwerk, steden zetten hun eigen transitietrajecten op en zelfs de Vlaamse regering kent in het kader van VIA zijn transitiearena's. Dit levert vaak mooie brochures met veelkleurige toekomstbeelden op, toch blijft het een beetje wachten op concrete en tastbare realisaties. Daarom is het voorbeeld van het Greentracknetwerk interessant, omdat het niet gestart is vanuit een theoretisch kader, maar vanuit de dagelijkse praktijk in de kunstensector.

Drie vrouwen

Najaar 2012. Dit verhaal start bij 3 vrouwen. Ze werken in de kunstensector, kennen elkaar al langer en zijn zowel in hun dagelijks leven als op hun werkplek dagelijks bezig met vraagstukken van duurzaamheid en milieu-impact. Barbara Raes, artistiek leider van Vooruit, Eva De Grootte, bezielster van Timelab en Eva Peeters, werkzaam bij BAM, het Vlaams steunpunt voor beeldende, audiovisuele en mediakunst en ondertussen bekend van *Groeten uit Transitie* bundelen hun energie. Vanuit het intuïtieve aanvoelen dat er in de kunstensector in Gent veel meer zou kunnen gebeuren door samen te werken groeit bij hen het idee van een lokaal transitienetwerk. Ze kloppen aan bij Jonge Sla (een project van het Vlaams Theater Instituut) en kunnen op die manier ondersteuning krijgen om het basisidee verder uit te werken.

De eerste stap is nagaan of er voldoende draagvlak is voor een Gents transitienetwerk in de kunstensector. De zakelijke en artistieke leiders van Vooruit, NTGent, Timelab, BAM, S.M.A.K en Bij' de Vieze Gasten worden rond de tafel gebracht met de simpele vraag: 'Zijn jullie bereid mee je schouders te zetten onder dit initiatief?' De respons is verrassend positief, de tenoren van de kunstensector willen het idee niet enkel steunen, ze willen de lat hoog leggen. Het mag geen vrijblijvende praatbarak worden, wie erin stapt moet zich niet enkel engageren om acties uit te werken maar ook om het netwerk financieel te ondersteunen.

Met deze intenties op zak wordt contact gezocht bij de stad Gent, waar via het klimaatverbond een traject loopt om diverse sectoren in de stad mee te nemen naar het ultieme doel: Gent klimaatneutraal in 2050. Een initiatief van de kunstensector past daar wonderwel in, de stad erkent *Greentrack* als klimaatwerkgroep en maakt een eenmalig bedrag vrij om *Greentrack* te kunnen opstarten. Er is draagvlak, er zijn centen.

Eén charter

Zodra het licht op groen sprong, kwam de vraag hoe en op welke manier deelnemende organisaties zich kunnen engageren. Niemand wou een vrijblijvend label dat uiteindelijk tot weinig verandering leidt. Anderzijds gaat de sector al danig gebukt onder een administratieve last van subsidiedossiers (opmaken van beleids- en actieplannen, werkingsverslagen, begrotingen...) dat bijkomende paperassen zoveel mogelijk vermeden moesten worden.

Daarom is gekozen voor een charter, waarbij het engagement van de deelnemende organisaties wordt vertaald in 5 concrete punten. Twee zijn van organisatorische aard, namelijk een duidelijk engagement van de directie of raad van bestuur en het aanstellen van een contactpersoon voor *Greentrack*. Eén voorwaarde is van financiële aard, waarbij deelnemende organisaties jaarlijks een bijdrage leveren voor de werking van *Greentrack* (het gaat over 50 euro per voltijds equivalent met een maximum van 3 000 euro). Het vierde element is het verzamelen van indicatoren en tot slot wordt verwacht dat er elk jaar een actieplan wordt opgemaakt.

De indicatoren moeten het mogelijk maken om een CO₂-berekening uit te voeren. Hoewel niet alles meetbaar is, biedt zo'n rekenoefening wel inzicht in het gewicht van de verschillende aspecten van de werking. Zo schrok men bij CAMPO behoorlijk van de zeer grote impact van hun internationale werking, wat meteen aanleiding gaf tot een intern denkproces om daar iets aan te doen. Nogal wat *Greentrack*leden besloten naar aanleiding van de nulmeting om meer moeite te doen om gegevens rond energie, afval, aankoop en mobiliteit beter te registeren. Het jaarlijks uitvoeren van deze CO₂-meting heeft als bijkomend voordeel dat de impact van sommige acties kan worden gemeten. Binnen een tweetal jaren moet het tevens mogelijk zijn de kwaliteit van de metingen zo op punt te stellen dat daarmee een goed overzicht gemaakt kan worden van de totale CO₂-impact van de sector.

Wat de actieplannen betreft, krijgen de organisaties veel vrijheid om dit uit te werken. De diversiteit van de *Greentrack*organisaties is dan ook zeer groot. Van bijna-eenmans-gezelschappen tot gevestigde musea waar meer dan 50 mensen werken, van stadsfestivals tot experimentele kunstwerkplaatsen. Een aantal organisaties werkt al jaren rond het thema, voor anderen is het een eerste kennismaking met diverse aspecten van duurzaamheid. Daarom is de belangrijkste vereiste dat het actieplan de ambitie en focus duidelijk maken.

Veertig leden

Bij de officiële lancering van het netwerk in maart 2012 gaven meteen 23 organisaties aan mee te willen stappen in het netwerk. Een jaar later zijn er 40 leden die zich samen engageren tot samenwerking in kader van de transitie van de kunstensector. Van toneelgroep Nunc tot de Gentse Floraliën, van het Forum voor Amateurkunsten over Trefpunt tot het Festival van Vlaanderen en Les Ballets C de la B. Opvallend is dat het geen moeite kost om het netwerk uit te breiden, organisaties bieden zich zelf aan en willen erbij horen. Stedelijke diensten zoals de historische huizen en Circa stappen mee in het verhaal.

De doelstelling van *Greentrack* is de kunstensector doen nadenken over de rol van de kunsten in deze periode van een verschuivend paradigma. Concreter wil *Greentrack* via samenwerking de sector stimuleren in een transitie naar een koolstofarme en rechtvaardige kunstenpraktijk. In de praktijk gaat dit vooreerst door heel concreet diverse onderdelen van de werking onder de loep te nemen en daar stap voor stap mee aan de slag te gaan. Daarvoor organiseert *Greentrack* regelmatig sessies voor de leden. Dit kan behoorlijk technisch zijn zoals een workshop over de nieuwste ontwikkelingen van duurzaam licht in de podiumkunsten. Andere thema's zijn het verduurzamen van de publieksmobiliteit, het sensibiliseren van de medewerkers of het ingaan op alle aspecten van ecologische catering.

Naast inhoudelijke sessies zijn ook enkele collegagroepen ontstaan. De werkgroep gebouwbeheerders komt tweemaal per jaar samen, de festivalorganisatoren wisselen op dezelfde manier regelmatig ervaringen uit. In samenwerking met aankoopdienst van de stad Gent loopt een jaartraject over duurzame communicatie. Daarbij gaat het niet enkel over de meest aangewezen papersoort maar meer nog over de vraag wat voor soort communicatie nodig is. Samen met het stedelijk mobiliteitsbedrijf wordt onderzoek gedaan naar de publieksmobiliteit en worden gesprekken met de Lijn aangeknoopt rond het avond- en nachtnet.

De meeste activiteiten komen er op vraag van de leden, waarmee *Greentrack* duidelijk een voorbeeld is van een bottom-upaanpak. Er wordt niet gewerkt volgens een specifieke methode zoals het transitie management ontwikkeld door Jan Rotmans. *Greentrack* evolueert eerder organisch, en minder planmatig.

Honderden acties

Wil dit zeggen dat de sector nu echt 'in transitie is'? Wellicht niet, maar enkele voorbeelden maken toch duidelijk dat er op zijn minst beweging is. Bij de Handelsbeurs ondertekenen alle medewerkers een persoonlijk ecocharter om de doelstelling op dit vlak te onderschrijven. Boomtownfestival werkte een zeer verregaand plan uit om de ecologische voetafdruk van het festival drastisch te verkleinen, en is door OVAM met een bekroond als duurzaamste muziekfestival van 2013. De keuze van Boomtown om over te schakelen op herbruikbare bekertjes zet de collega's van CIRCA ertoe aan om dezelfde stap te zetten.

Verschillende organisaties zijn onder impuls van NTGent in een groepsaankoop voor groene stroom gestapt. Cambio biedt voor de *Greentrack* leden sinds kort een bestelwagen en bakfiets aan, waardoor zowel MiramirO als Vooruit het met een dienstwagen minder kunnen doen. In het nieuwe contract dat het S.M.A.K. afsluit met het cateringbedrijf dat instaat voor het museumrestaurant komen uitdrukkelijk duurzame criteria voor. Gent Jazz past het donderdag-Veggedagprincipe rigoureuus toe door op die dag zowel voor artiesten, crew en publiek uitsluitend vegetarische catering aan te bieden. NTGent heeft het aanvangsuur van de voorstellingen een half uur vervroegd om een betere aansluiting op het openbaar vervoer te voorzien. Heel wat organisaties zoals Bij de Vieze Gasten, MiramirO en Vooruit reduceren systematisch het drukwerk dat de deur uitgaat. Op heel wat plaatsen is kraantjeswater de norm geworden, en het vervangen van halogeen door LED. De vijfjaarlijkse Floraliën maken meer werk van lokale

bloemen en planten, BAM schakelt over op een duurzame bank. Vooruit opent met de universiteit een overdekte fietsenstalling met terras en verticale tuinen.

Vele dromen

Greentrack wil echter meer zijn dan het nemen van ecologische stapjes. In een 'toekomst-sessie' is met een select groepje sleutelfiguren uit de sector expliciet nagedacht over de langere termijn. De ideeën die er naar boven kwamen drijven, gaan over intense samenwerking binnen de sector maar ook met nieuwe partners zoals ondernemingen of zorginstellingen. Verdergaande vormen van delen en zelfs het in vraag stellen van het aantal voorstellingen en producties zijn geen taboe. Het uitwerken van een gezamenlijke langetermijnkalender is nog een denkpiste.

Greentrack kan een belangrijke rol spelen in het realiseren van 'sociale overwaarde' in de kunstensector. Deze term – bedacht door Nils Roemen en Fanny Koerts¹ – duidt op datgene wat over is of gemist kan worden op de plek waar het nu niet van waarde is, terwijl het door het op een andere plaats in te zetten of op een andere manier te verbinden, weer van nut kan zijn. Binnen de kunstensector gaat over het repetitieve, technisch materiaal, decors, expertise, vrijwilligers, rollend materiaal en podia en die op die manier meer maatschappelijk rendement kunnen leveren.

Ten slotte is er het potentieel aan verbeelding en creativiteit dat binnen de sector aanwezig is en wel eens een belangrijke rol kan spelen om het publiek mee te krijgen in de nieuwe verhalen die bij een transitie horen.

Er is nog een flinke weg te gaan tussen deze toekomstdroom en de stappen die vandaag gezet worden. Misschien lukt het zelfs nooit om die dromen waar te maken, maar het effect van *Greentrack* is in elk geval dat het thema nu sterker leeft bij de deelnemende organisaties. Bij keuzes die gemaakt moeten worden is er al vaker iemand die wijst op ecologische consequenties, want 'we zijn toch lid van *Greentrack*'. De diverse ontmoetingen maken dat mensen elkaar leren kennen en vertrouwen en sneller informatie uitwisselen. Aangezien het er naar uitziet dat zowel de Vlaamse als de stedelijke overheden de volgende jaren eerder minder dan meer subsidies zullen uitkeren zou dit netwerk de veerkracht van de sector wel eens ten goede kunnen komen.

Een voorzichtige conclusie

De drie vrouwen die een tweetal jaar geleden hun gezamenlijke droom uitspraken aan een cafétafel in de Vooruit hebben ondertussen heel wat teweeggebracht. In Gent is er een goed werkend en breed transitienetwerk ontstaan met ongeveer 40 leden die samen meer dan 500 mensen tewerkstellen en jaarlijks een publiek van 1,5 miljoen mensen bereiken. Eind vorig jaar is in Leuven een tweede *Greentrack* netwerk opgestart en voor het einde van 2013 zullen *Greentrack* Antwerpen en Brussel uit de startblokken schieten. Verder is er interesse in Kortrijk, Charleroi en Brugge.

Natuurlijk zal Greentrack de wereld niet redden, natuurlijk spelen vele belangen en motieven mee bij de deelnemende organisaties. Maar voor wie zich afvraagt hoe transitie er in het echte leven uitziet, is dit misschien een van de meest concrete voorbeelden.

Bio

Steven Vromman is coördinator van Greentrack Gent.

www.greentrack.be • www.pulsenetwerk.be

Eindnoot

1 Durf te vragen, Nils Roemen & Fanny Koerts